

Oponentský posudek diplomové práce Bc. Veroniky Matějkové
Frazeologie u dospívajících mluvčích: porozumění a aktivní užívání

Posuzovaná diplomová práce je zaměřena na důležitou sociolingvistickou, lingvodidaktickou a metodologickou problematiku – současné užívání české frazeologie u dospělé populace ve vztahu k výuce mateřského jazyka. Téma uchopuje na velmi stručném teoretickém základě s důrazem na vlastní dílčí výzkum, čímž je na malém vzorku konkretizuje. Přínos diplomové práce spatřuji především ve vyhodnocení výsledků kvantitativního výzkumu a formulaci z nich plynoucích možných postupů ve výuce českého jazyka (zejména doporučení skupinové práce pro osvojování frazeologie).

1. Koncepce práce

Diplomová práce má dobře stanovenou koncepci, je přehledně obsahově strukturovaná – zahrnuje kapitoly teoretické i analytické. Metody a cíle výzkumu i výzkumné otázky jsou explicitně a srozumitelně formulovány, stejně tak jsou přehledně prezentovány dílčí výsledky analýzy i odpovědi na tři hlavní výzkumné otázky (v diskusi a závěru práce). Vlastní text práce je doplněn seznamem odborné literatury a přílohami s písemnými souhlasy, pracovními listy a přepisy skupinové práce. Lingvistická (příp. vývojověpsychologická) terminologie je vesměs užívána adekvátně, na dílčí drobné nejednoznačnosti upozorňuji v přehledu níže.

Hodnocení: A

2. Metodologie a zpracování dat

V diplomové práci jsou ve vztahu k cíli vhodně využívány zvolené metodologické postupy i materiálové zdroje. Uspokojivě jsou předloženy argumenty, proč byla daná metodologie (kvalitativní výzkum, pozorování a analýza studentských prací; přepis nahrávek podle systému korpusu DIALOG) použita a naznačeny jsou i její limity. Vzhledem k reálným možnostem diplomantky i k rozsahu diplomové práce byla analyzovaná data (čerpaná z pracovních listů a nahrávek skupinové komunikace ve třídě) značně omezena: do výzkumu se zapojilo celkově 47 žáků ve věku 12–15 let. Nutně tak práce dochází pouze k dílčím výsledkům a závěrům; přesto jsou důležité, zajímavé a podnětné pro výukovou praxi. Potenciál shledávám zejména v ověření / doporučení skupinové práce, příp. v motivaci diplomantkou navrženým pracovním listem (viz závěry diplomové práce např. na s. 64). Ten však chápu spíše jako model (pro další, vlastní a aktualizovanou tvůrčí činnost vyučujících), nikoli nutně – doslova – tím, co by se mělo/mohlo ve výuce užívat.

Hodnocení: A–B

3. Práce s odbornou literaturou

Práce je teoreticky založena na relativně dostatečném výběru odborné literatury, téměř výhradně pouze české, především z oblasti frazeologie, didaktiky češtiny a vývojové psychologie. V práci je zjevná snaha (někdy takřka úporná) dodržovat citační normy. Citace i parafráze z odborné literatury jsou zřetelně oddělovány od autorského textu, mnohdy se však zbytečně často opakovaně (několikrát) odkazuje na též zdroj na malé ploše (např. v rámci stránky či odstavce). To může působit při čtení až rušivě. Citace i parafráze jsou začleňovány do vlastního textu diplomové práce, jen zřídka jsou i stručně komentovány. V závěrečném seznamu literatury chybí některé zdroje či materiály (Rámcový vzdělávací program, Z. Jirotko – *Saturnin*). Časopisecké články v něm nejsou citovány standardně, zdroje se v časopisech

neuvozují pomocí *In* (to signalizuje např. sborník). K řazení položek v seznamu literatury dávám ke zvážení oddělit učební materiály od odborných zdrojů.

Hodnocení: B

4. Formální úroveň práce

Diplomová práce stylem odpovídá odbornému textu, těsně dosahuje požadovaného rozsahu (64 stran vlastního textu včetně závěru). Obsah je sdělován logicky a koherentně, téma je zpracováno přehledně, v zájmu názornosti by mnohde prospělo doplnit text (vyčleněnými) přehledy, tabulkami, výčty (především ve shrnutí výsledků výzkumu v závěru). Data pro empirický výzkum jsou dostupná v ilustračních příkladech v testu, přílohy poskytují vybrané administrativní dokumenty (písemné souhlasy) a pracovní listy, jak byly předloženy žákům při výzkumu. V textu se vyskytují dílčí jazykové nedostatky (příklady viz zde níže). V textu (především v úvodu kapitol a podkapitol) se často opakují obecná tvrzení, např. o významu frazeologie pro národní kulturní dědictví (zejména v úvodu), a vypočítávání toho, čím se bude příslušná část práce zabývat.

Hodnocení: B

V přehledu uvádím ukázky drobných obsahových, terminologických či formulačních nedostatků, příp. komentář k nim (tematicky se týkají částí posudku 1–4):

Obsah, přesnost vyjádření, terminologie

s. 10, 34, 63 aj.: *Jaké frazémy se nejvíce používají? Jde o frazém tradiční, nebo „modernější“?* – Formulace 2. výzkumné otázky není jednoznačná a přesná: jednak jde o typy frazémů (tedy které frazémy?), jednak neterminologické je užití adjektiva *modernější*. Co je jím přesněji míněno? V pozn. pod čarou 2 na s. 10 diplomantka sice konstatuje, že vzhledem k neustálému vývoji a obměně frazeologie vedle tradičních frazémů vznikají nové, „mnou označované jako moderní“, atribut *modernější* je však poněkud vágní a mohl by být zavádějící.

s. 11, 3. odst.: *Některé frazémy jsou nepřeložitelné...* – Bylo by vhodné upřesnit terminologicky tuto nepřeložitelnost (v jakém smyslu nepřeložitelné frazémy jsou).

s. 33: *Pranostika je frazém, který od ostatních typů nebyvá oddělovaný.* – Kde v odborné literatuře se např. neodděluje? Srov. např. heslo *Pranostika* v NESČ.

s. 34, 2. odst.: V návaznosti na informace o účastnících výzkumu jsou prezentovány hlavní výzkumné otázky. Týkaly se tyto otázky i žáků, především třetí otázka zaměřená na kurikulární materiály?

s. 36: *Rčení je naproti tomu produktem lidové fantazie ...* – Jde opravdu o fantazii? Má tato charakteristika oporu v nějaké odborné literatuře?

s. 46: *Září, na léto jde stáří.* – Tato podoba je uvedena mezi špatnými odpověďmi ve cvičení na pranostiky. Jen pro doplnění: podobu žáci mohou znát z písně Jaroslava Uhlíře a Zdeňka Svěráka *Září* (tedy tam lze hledat potenciální vliv na znalost frazému / frazeologie u žáků.)

s. 52, cvičení 2, zadání: Co přesněji zahrnuje / znamená pro žáky pojem *vaše okolí*?

s. 63, 3. odst.: Ve vyhodnocení 1. výzkumné otázky by bylo v závěru práce vhodné uvést přesný počet, nejen *několik* studentů.

Formální nedostatky (v morfologických tvarech, vazbách, interpunkci), formulační obratnosti, (ne)vhodnost pro odborný styl

Abstrakt: ... pojmům týkajících se...

s. 9: ... v mluvě dospívajících mluvčí

s. 11, poslední řádek: *Čermák také zmiňuje, že varanty frazémů zobrazují vývoj jazyka a jelikož je frazeologie oblastí...* – Interpunkce.

s. 14, 2. odst., 1. věta: *Rčení jsou tedy velkou skupinou frazémů, některé mohou být ve slovníku reprezentovány v infinitivní formě...* – Podle smyslu a kontextu následující věty (*Dalšími rčeními jsou ta...*) je shoda ve vedlejší větě logická podle subjektu věty hlavní, tedy gramaticky neutrum.

s. 16: ... *frazeologie se objevuje shodou okolností...* – O jaké okolnosti zde jde?

s. 25, 1. řádek: *Z důvodů zaměření diplomové práce se nebudu zaměřovat...* – Formulace.

s. 25, 30 aj.: Uvedeno mnoho poznámek pod čarou s odkazem na týž odborný zdroj (např. poznámky 116–120)

s. 33, poslední odst.: *Jejich výsledky, a tím pádem i prezentační část, byla uskutečněna prostřednictvím vyplnění a odevzdání pracovního listu jménem skupiny.* – Stavba věty.

s. 34: *V analytické části mé diplomové práce budu...*

s. 34: Označení *ročník 1* pro sekundu, *ročník 2* pro kvartu gymnázia může být poněkud zavádějící – doporučovala bych označit spíše např. *třída/skupina 1, 2.*

s. 34–35: ... *aby se studenti ve skupinách cítili komfortně a aby to napomohlo hladké komunikaci ...* – Pozor na klišé.

s. 36: *Začátku jeho vyplňování studenty předcházelo stručné ústní zopakování...* – Formulace.

s. 52, cvičení 2, zadání: *Zamyslete se a vyberte jedno přísloví/rčení/přirovnání atd. které jste sami nikdy v komunikaci nepoužili, ...* – Interpunkce.

s. 54, Ročník 2: *Skupina 2A uvedla, že nerozumění frazému (opět v lehce pozměněném tvaru) ...* – Formulace.

s. 58, 3. odst.: *V jedné skupině se také nejprve objevily jiné frazémy, studenti si ale uvědomili, že se nejedná o přirovnání a opravili se.* – Chybná interpunkce.

s. 60, 2. odstavec, 1. věta: *Stejně jako to ve svých výzkumech zmiňovala Čechová, se i ve skupině respondentů účastnících se...* – Chybný slovosled (příklonka *se*).

5. Celkové hodnocení

Práce Bc. Veroniky Matějkové podle mého názoru splňuje nároky kladené na diplomové práce. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji klasifikovat ji stupněm **velmi dobře**.

Otázky k obhajobě

1) Proč byste nezměnila způsob rozdělování respondentů, přestože v čistě chlapecké skupině se práce celkově nezdařila (viz Diskuse s. 59, poslední věta 2. odstavce)?

2) Proč byly vybrány všechny testované frazémy pouze z jednoho zdroje, navíc uměleckého (Z. Jirotky: *Saturnin*)?

Praha 2. 6. 2024

Ivana Bozděchová

doc. PhDr. Ivana Bozděchová, CSc.
oponentka diplomové práce